

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 224 (9601)

Вторник, сентябрь 24, 1974 чыл

1925 чылда үндөйлөттүнгөн Орта 2 көп.

ДУЗАЛАЖЫР, ЧААГАЙЖЫДАР

Кызылдын Ленин кудумчузуна чыгып дамчыдылганын туду доозуган. Бир километр даре чериң дескилен, узге кылаштар оруктары, кудумчуу чаагайжыдарыч кырып, асфальттан өгөлөн. Мүтүр кудумчузуна туду аждарың база бурун дооскан, Чулым, Комсомольская кудумчуларында кошпаларың кырында сай топ, дескилен, чаагайжыдылгач аждарыңга белеткедериң чоруду турар.

Ам Рабочая кудумчузуна салган хоолабыларың чыгылаары, Авиация кудумчузуна черлериң дуглаарың өгөлөй берген. Чыгып дамчыдылганын тудууга «Тыва туду» трестин тудуу организацилары өки аждарың демдегелен. Оларның участугу — Ленин кудумчузуна салган хоолабыларга урелишкениңер болгон. Мычтанш аждың эми шынарлыг деп санаан.

«Тыва кезде туду» трестин № 62 мехколхозның Комсомольская кудумчузуна чыгып дамчыдып хоолабыны мон-тажтарын үр болган элөөн каш черде урелишкениңериг кылдыр кылган. Чулым, Авиация кудумчуларыга «Тыва септелге-туду» трестин коллективтер аждааның, элөөн черлерге урелишкениңери боддурган, катан эде кылдыр

ужурга таварышкан.

СЭКП Кызыл хооркунуңга бо тудуга хамаарыштыр оперативтиң худрады орттирип, Тываның найысылалыңга байырлап мурунуң чаагайжыдылгач калбартырып дугурушкан. Ленин кудумчузуна туду кылган черлерге 30 аждыг дөс ышты катан омурту. Анаа дузалажыры-биле 100 аждыг кижини организацилардан хуваап чоруткан. Тудулар кызып турган өске-даа черлериң чаагайжыдырып пөндөдүктен өгөлөп чоруда берген.

Кызылдың төп Ленин шөлүңү, Полтыгардымшык ба-жыңының дужуга турган чыгып бажыңар орун дескилен-ринге, анаа чаагайжыдылгач кылырыңга кижэ күзү, самосвал-дар херек. Анаа аждарың машиналарың база хувааган. Чы-гып дамчыдылганын тудуун, ногаачыдылга, чаагайжы-дылга кылырың октябрь бирге чедир доозар соругулар сал-дынган. Октябрь 7-де Кызылду дозуу-биле чаагайжыдып, байырлап шыңиң кирген турар дөш аждың-ш калбарган.

О. ОХЕМЧИН,
«Шынын» тускай нөпр.

ХОВУ ШӨЛДЕРГЕ ШАЛЫПКЫН АЖЫЛДААР

СЭКП обкомунда, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде, облпрофчөвүлде болгаш ВЛКСМ обкомунда

ЭРТКЕН ОН ХОНУКТА

СЭКП обкомунуң бюрору, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүледи, облпрофчөвү-лел болгаш ВЛКСМ обкомунуң дужу ажаалда-мында социалисттик чарыштың байдалып чугаалажы көргөш, сентябрың 20-ге чедир республикада тараа културалары-ның 94 муң гектары азы 36,7 хуузу ажааттыңан дээрин демдегелен. Танды, Бин-Хем болгаш Баз-Хем районнар сентябрың ийги он хонунда тараа кул-тураларының 27,4, 25,3, 22,4 хуу-зун ажааган, дужу ажаалдамын дүргөдөткөн. Саваның сарааттары болгаш пресстари, күсүк чер аңдарыңга база бо районнарда шалыпкын чоруп турар. «Шамбалыг», «Саян», «Бүрөс» совхозтар тарааны бастарың элөөн дүргөдөткөн.

СЭКП обкомун, Министрлер Чөвүледи, облпрофчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкомунуң оон-биле чергелештир тараа ажаалдамын ийги байдалың ам-даа ооскуму демдегелен. Эрткен он хонукта республика-га чүгле 55 муң гектар тараа културалары ажааттыңан, а бир комбайның хонукта ажааганы 5-де гектар болган.

СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Ми-нистрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелин болгаш ВЛКСМ обкомунуң доктаатканы болза:

1. Сентябрьның ийги он хонунда тараа ажаарың талазы-биле социалисттик чарыштың тилекчи районнар — Танды району (СЭКП райкомунуң секретари Г. А. Заревич, райүүсүк даргазы К. М. Ан-кис), ажил-агылдардан — «Шамбалыг» совхозу (директору С. Д. Седеп-оол, партком секретари Д. Б. Ко, ажилчын комитетиниң даргазы Н. С. Каздыр-оол, кезде Совет даргазы К. Т. Деспяков) тилекчи деп санаар.

СЭКП обкомунуң, республиканың Ми-нистрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелин болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчир Кы-зыл туктарың Танды района 250, «Шам-балыг» совхозка 100 рубль-биле калы тыспыр.

2. СЭКП райкомнарыңга, хоорайкүүс-комнарыңга, профивиделдер болгаш комсомол организациаларыңга, колхозтарың болгаш совхозтарың удуруткучларыңга болгаш тускай ортемниңеринге дужу ажаары-ның, күсүк чер аңдарыңның талазы-биле немедде, хемчеглериң алырын, дужу ажаалдамында аждарың чедешкениң доозары дөш чер аждакчыларыңны аразында социалисттик чарышты улам кал-бартырың даскан.

СЭКП обкомунга, республиканың Министрлер Чөвүлелинге болгаш облпрофчөвүлелге

ССРЭ-нин 50 чымы совхозтун механизаторлары Совет Тываның 30 чылыңга алдар боддурган шалыпчы күш-ажылыч ээлчеге киргеш, эки түнел-дериң чедип ап турар. К-700 тракторлар звеносу — звенонун удуруткучу Виктор Николаевич Иванов, звенонун кижигүнери Владимир Иванович Сусликов, Кирилл Григорьевич Ионин олар сентябрь 22-ниң хүнүнде 190,5 гектар аңгысты бедик шынар-лыг кылдыр аңдарганнар. Оларның кижэ бурузу 63,5 ганы аңдарып, 4,5 норманы күүсеткениңер. Звенонун кижигүнери боттарыңның чедешкениң ам-даа улгаттырып, республиканың 30 чыл юбилей-ниң алдар кылдыр оон-даа бедик көргүзүңү чедип алырын хүлээнип турар.

ДИРЕКЦИЯ ПАРТКОМ АЖЫЛЧЫН КОМИТЕДИ

ӨВҮРДЕН МЕДЭЭЛЕР

Ийгиңиң малыңга четир чедип белеткээр дөш өвүр-чүч ажил-ишчилери кызымак ажаалдап турар. Район бо чы-лым мал чөмүңге 6543 тонна ситен белеткээр планың 68 хуу чедирин, 4490 тонна ситениң белеткен алган. Ажил-агыл-лардан «Торгалыг» совхоз 2548 тоннаны белеткен, планың күүс-сидир чоккудулан. «Кызыл-Тук» колхоз бо хүнүнде 588 тонна ситениң белеткээр.

Районнуң ажил-агылларыңда белеткелтиңиң ситениң кыштагаарже дажыры үрүл-чүлөн турар. Бо ажил «Торгалыг» совхозта шалыпкын тем-пиринг, Малчынарның кышта-гарында шитизи-биле 1065 тонна ситен чедиртиңен.

Мал чеди белеткээриниң талазы-биле «Кызыл Тук» кол-хоз дээр көргүзүлериң бо-луу, СЭКП райкомунуң рай-күүсөмүнүң ажил-агыллар аразында шилчир Кызыл ту-гун чаалап алган.

Хойнун баш санын өстүр-өпчү продуктууңун белдеринге уксалжыдылгач ажааган, алаң-чы тарып бооздалганың ден-нелин белдериң чугула.

Районда бо чылым 23214 баш хой тарып бооздалгача кирер. Бо хүнүнде ажил-агылдарың 10 пунктуларыңда ажил хай-мышкының. Эки деритиниң, сепстелтиңиң пунктларда 8000 ажды хойну тарып боозаткан.

Саглыңың төп пунктууңуң текшиң Александр Кара-Сал аждың организастыг чорудуп, норманы докта-мал ажды күүсөдип келген.

Хойнун тарып бооздалга-зын октябрь 1-де доозар дөш омурулар кызымак ажаалдап турар.

Ш. КУУЛАР.

МҮРНУКУ ОДУРУГДА

Бай-Тайга районнуң «Бай-Тад» совхозунуң ажил-ишчи-лери ийгиңиң малыңга чет-чир чедип белеткээр дөш кы-зымак ажаалдамын түнел-диң бо хүнүнде 1235 тонна ситен белеткээр планың 1240 тонна кылдыр, азы 104 хуу күүсеткеш, районнуң ажил-агылдарыңны мурнуку оду-руунда чорубушан.

Ол совхозта Иргит Далый-га удурткан ситениң звено 40 тонна ситен белеткээр планың 90 чедирин, азы 210 хуу күүсеткен.

Хойжулар Алаңды Очур.

Иргит Эрелиң оларны, удурткан ситениң звеноларың планың оонадаларың 105—110 хуу ажырганнар.

Мал чедип белеткелдинде өвренкиңилериң кирип ту-рар уду-туууу база удуу. Башкы Максим Мөңгө-Далай-ның удуртканы шөлүңүң бү-дүрүлде бригаданы 50 тонна мал чеди белеткээр планың 110 хуу ажырган.

Район 5327 тонна ситен белеткээр планың бо хүнүнде 83,7 хуу күүсеткен.

Ажыл үрүчүлүлүшүшан. Д. БАЛЧЫЙ.

«ШЫН» СОЛУННУН КҮШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАР ТУГУН

бөгүн Бин-Хем районнуң «Кызыл тараачы» совхозунуң мурнакчы комбайнери Степан Егорович Топовак алдар бод-дурун көдүргөн.

Ол 251 га черин тарааны ажааган, 470 тонна дужууту ап, хүн норманың 110—150 хуу күүсөдип, чүгле совхозта эвес, а районда дужу ажаал-дамын тергиштериниң оду-руунда чоруп турар.

Дужу ажаалдамын мур-накчыларыңга деннежипер!

Долузу-биле күүсөдир

Күрүңге кезде ажил-агыл продуктуларың садырың чыл даалгаларың хуусаа бетинде күүсөдир дөш Бин-Хем район-нуң малчыны эрткен ай-ларда кызымак ажаалдап.

Сүт садырың чыл иланың «Хадан» колхозунуң саваны-лары оске ажил-агыллары мурнак күүсеткен. Ленин ор-денниң «Кызыл тараачы», «Саян» совхозтарың фир-ма ажил-агыллары оонадалаы күүсөдир чоккудулап берген.

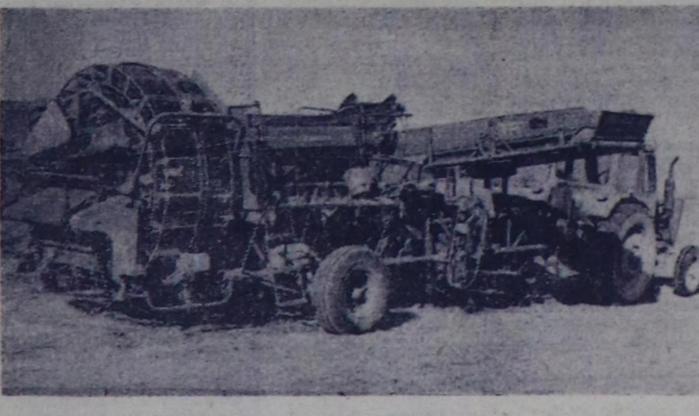
Эрткен чылдың бо үеинде турганыңдан 162 тонна сүтү, 177 тонна асты, 28 тонна дужу-ту хойну ажил-агылдар сат-кан.

Районнуң бүтү ажил-агыл-лары күрүңге кезде ажил-агыл продуктуларың садыры-ның чыл планын чокку хү-нүнде долузу-биле күүсөдир. Н. ХУУРАК.

Танды района Тока аттыг совхозтун картофель ажаалда-мында механизаторлар тракто-рист Сергей Ондар, картофель ажаар комбайның комбайне-ри Василий Роченко ажаал алышыңның эгезинде тура мурунку одуруга туруп, 2, 8 гектар черин дужудун ажаап алыр норманың 3 гектар кыл-дыр ажды күүсөдип, мурнакчы ажаалдап турар.

Бо чылдың дужудун чогуур үеинде ажаап алыр, Совет Ты-ваның 30 чыл оюнга күш-ажылыч чедешкениңериг ужу-ражың дөш механизаторлар бедиктер хүлээниң алган.

ЧУРУКТА: үстүңде комбай-нерлер (солгай талазында) С. Ондар, В. Роченко. (Адаан-да) механизаторларың аргы-га. А. СОДУНАМНЫҢ ФОТОЗУ.

КӨДЭЭ ТУДУГЛАР ХӨГЖЭЭН

Тываның тудуулары совет эр-ге-чагыртаның 30 чылдарының дургуунда кайгамчык уулу башчылары кылган. Оң кезде суурлары чылдың-на улам улам чарытыңан, илде туду-лар саны бээр хемчээл талазы-биле шапкын өскөн, оларны шынары мурундагызында бед-дүк Хоорай чурттажычалары-ңыз негеделеринге дужуу турар. Алар чыдар ол хий-чедешкениңерде республика-ның уду тудуу организаци-ларың бюрөзү «Тыва кезде тудуу» трест кол ролду ой-байн турар.

Тоску беш чылдың тодардыкчы дөртү чылдың планың оонадаларың болгаш бедиктен социалисттик хүлээ-гелериң хуусаа бетинде ажды күүсөдир дөш Бүгү-зыяалдык, социалисттик чарыжыга ки-риштишкан, бээр республика-ның юбилейниң чедешкениң ужуражы дөш удуу күжө-ниңиң ажилдап келген түнелдинде Тываның кезде туду-гулары, республиканың бй-

гү ажилчы чоннары-биле бир дөмө, күш-ажылыч улуу чедешкениңерин чедип ап ту-рар. Илдеңиң бистич туду-гу-ларымыс бо чылдың бирги чар-тыныла багыт эвес ажаалдан Канитал салышыңнарың хемчээл эрткен чылым ол үе-инде турганыңа болдурга 8,6 хуу өскөн. Бо чедешкениңерде бистич «Тыва кезде тудуу» трестин бугурулге коллектив-териниң аждычылары болгаш инженер-техниктиң ажаалдак-чылары Боттарыңны төлө-тиң үлүүн киргениңер.

Бо чылдың эрткен ады ай-ларында, 1973 чылдың ол үеин-биле деннежирге кол ке-рээ «Бүгү ажилдар 8,6 хуу, бодурустун күрүңү-биле кыл-дыр ажаалдар 11,6 хуу, күш-ажылың бүдүрүчүлүтү 11 хуу өскөн.

«Тыва кезде тудуу» трест бо чылдың чеди айларында Кы-зылда 8 муң 130 тонна тараа шыжаар элеваторун, республи-каның районнарында 1070 баш ишек кирер ажаалары,

14 муң 400 баш хой кирер кажаалары, Барың-Хемчиң районуң мал эмнегезин тут-кан, республиканың кезде ажил-агыл ажаалдачылары 17 муң 661 дөрбөлчө метр чурттага илөөн алган.

Тресте ажилдага эрткен объектилериниң саны эрткен чылдыңдан 2,7 катан өскөн. Бо чылдың тоңуңуң чедир ам-даа 11.100 баш хой кирер кажааларың дужаар алар. Бо дээр «Тыва кезде тудуу» трестин коллектив СЭКП Ты-ва обкомунуң пленумунуң шилчирлериң болгаш Россия Федерацизының Министрлер Чөвүлелиниң «Тывага» хой-ажылыч улам ийги аждылар дугайында доктаалын чедеш-кениң күүсөдип турарың херечин болур.

Бо чылдың ийги кварталы-нда чарышка көчүп чоруп № 958 мехколхозна тилекчи болуп, тудуу организацилары-ның аразында СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бол-

гаш облпрофчөвүлелиң шил-чир Кызыл тугу-биле шилчир-кан. Ол шыкар № 585, 586 КМК-лар, Шуурмакка мал белеткээр пункт сес айнары болган. Ук коллективтер СЭКП Уду-Хем, Танды, Тес-Хем рай-комнарың, райүүсүк органо-рың шилчир Кызыл туктарың чаалап алганнар.

Боттарыңны бедик көргү-дөрү-биле, хууда үлөсү-чизээ-биле алдаржаан туду-гуларга бызандылар ажаалдагы ажил-агылдарыңны шилчир Кызыл туктарың чаалап алганнар.

Чып төмүзүңге чедир ар-ка айтар бүдүрүлгө, Бистич мурунусту күрүңге комиссия-

зылга ай санында 10—15 объектиң дужаар удуу соруга туруп турар. Ийгиңиң тудуу организациларың уду-гу-чулары бирги элчелде кол күшү ажаалдага дужаар ту-дурларже моончел, ол туду-ларга ажаалдан турарыңды сүзүлү бүдүрүчүлүг ажаалда-рыңга тарымычалыг байдалды тургузар хүлээлген.

Баш дур кылган санавиациялардан алаш коорге, артын үелерде бригада бүрүзүн ишч хуваан, оларны херек тудуу материал-лары биле үзүктөл чок ханды-рың, чагыкчылар-биле ботта-рыңны харылаазын улам өс-түрүшү күш-ажылыңга бурун дужуустыңиң турун бол-лур.

Республиканың кезде черле-риге тудуу-суурунуң улам хөг-жүрү бистич ажил-ишч ту-дугуларыңдан, оларның шуудуру күш-ажылыңга ха-нааржыр.

М. ШИРИН,
«Тыва кезде тудуу» трестин кол инженер.

БИСИИН ЧУРТУВУСТА

Социалисттик хүлээлгелерин күүсеткилээн

ВОРОШИЛОВГРАД ОБЛАСТЬ

ВОРОШИЛОВГРАД ОБЛАС-ТНЫҢ кезде ажил-агыл ажил-ишчилери партианың XXIV съездиниң шилчирлериң күүсөдиринге төлөтиг үлү-гу-зун кирер дөш чүткүл-дүг ажаалдан, СЭКП ТК-ның партига, совет улуска кий-гырымы илешкейлиг ажил-иш-биле харылап, бо чылым тараа култураларың чаа-гай дужудун өстүргөн, дужу ажаан алырын организастыг эрттирген болгаш күрүңге тараа садар талазы-биле алган социалисттик хүлээлгелериң күүсеткен.

Областың колхоз, совхозта-ры Төрөөн чуртка 587 муң тонна тарааны савалап бер-ген, кызыл-тас, көк-тараа, ар-бай, суз, чинге-тараа сады-рының планын ажды күүсөт-кен. Күрүңге тараа садары үрүчүлүлү турар. Кукуруза болгаш крупа културалары-биле катай алырга, күрүңге 650 муң тоннадан эвөөн эвес тарааны садар.

Колхоз, совхозтарың дү-түнү кезде ажил-агыл ажил-ишчилери партианың XXIV съездиниң шилчирлериң күүсөдиринге төлөтиг үлү-гу-зун кирер дөш чүткүл-дүг ажаалдан, СЭКП ТК-ның партига, совет улуска кий-гырымы илешкейлиг ажил-иш-биле харылап, бо чылым тараа култураларың чаа-гай дужудун өстүргөн, дужу ажаан алырын организастыг эрттирген болгаш күрүңге тараа садар талазы-биле алган социалисттик хүлээлгелериң күүсеткен.

Областың колхоз, совхозта-ры Төрөөн чуртка 587 муң тонна тарааны савалап бер-ген, кызыл-тас, көк-тараа, ар-бай, суз, чинге-тараа сады-рының планын ажды күүсөт-кен. Күрүңге тараа садары үрүчүлүлү турар. Кукуруза болгаш крупа културалары-биле катай алырга, күрүңге 650 муң тоннадан эвөөн эвес тарааны садар.

Областың колхоз, совхозтарың дүтүнү кезде ажил-агыл ажил-ишчилери партианың XXIV съездиниң шилчирлериң күүсөдиринге төлөтиг үлү-гу-зун кирер дөш чүткүл-дүг ажаалдан, СЭКП ТК-ның партига, совет улуска кий-гырымы илешкейлиг ажил-иш-биле харылап, бо чылым тараа култураларың чаа-гай дужудун өстүргөн, дужу ажаан алырын организастыг эрттирген болгаш күрүңге тараа садар талазы-биле алган социалисттик хүлээлгелериң күүсеткен.

ХАРЬКОВ ОБЛАСТЬ

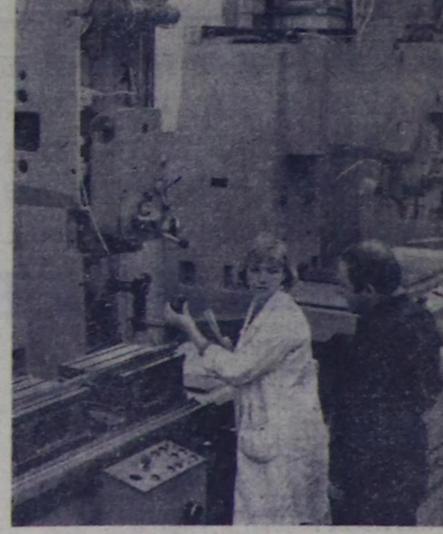
Харьков областың кезде ажил-агыл ажил-ишчилери партианың XXIV съездиниң шилчирлериң күүсөдиринге турган, СЭКП ТК-ның партига, совет улуска кий-гырымы харың кылдыр күрүңге мал, чер ажилыңны продуктуларың садырың, бугуруңиң көвүдериң дөш социалисттик чарышты дегеринге калбарткан, тараа култураларың чаагай дужудун өстүргөн, дужу ажаан алырын организастыг эрттирген болгаш күрүңге тараа садар социалисттик хүлээлгелериң күүсеткен.

Тараа үезин алыр черле-рге областың колхоз, совхозта-ры 959 муң тонна тарааны чедирин берген. Кызыл-тасы, ар-бай, суланы, бобы болгаш крупа култураларың белет-

көөриниң планыны ажды күүсеткен. Күрүңге тараа са-дыры үрүчүлүлү турар. Ку-куруза-биле катай алырга, кү-рүңге бир миллион тоннадан эвөөн эвес тарааны садар.

Ам областың колхоз, сов-хозтарың тараажылары, малчынары кезде ажил-агыл ажаалдарың доозар, мал чедип немей белеткен алырыңга кур-даштыр ажаалдар, кышта-лашкыңга мал ажалың белеткээр талазы-биле СЭКП ТК-ның Чингиз секретари эш Л. И. Брежневтиң айтыш-кынарың күүсөдир дөш ажаалдан, 1975 чылдың бол-гаш ийгиңиң биле беш чылдың кезде ажил-агыл продукту-ларың бүдүрүп, белеткээр пла-ныны күүсөдириниң үндөш-лериң тургузуп ап турар.

МАШИНА ТУДУКЧУЛАРЫНДА

МОСКВА. Оналгалыг-чондурулга кылдыр станонитар заводу-нуң цехтеринде «Машина тудуучуларың хүнүңге» алдар кылдыр социалисттик хүлээлгелериң чедешкениң күүсөдир дөш социалисттик чарыш калбарган.

Найысылалдың ол бугурулге чериниң 30 чыл догунап келген үезин дургуунда оң ажаалдачылары ээриңа диш-тери хоюлгар болгаш шитки хоюлашканың кылдыр бедик ылавылаады ажилдар оналгалыг-чондурулга кылдыр 20000 станонту бугуруң. Бугурулге чериниң продуктузы-ның 20 хууну делегейиң 50 муңтонна, оларның аразында 344 кеңигүнери социалисттик чурттарның шуптузунга чо-руулу берип турар.

ЧУРУНТА: оналгалыг-чондурулга кылдыр 2 Д450 станонту ажаалдарыңга ылап тзарыштырып берип турар Төл хемчээл лабораторияның лаборанты Л. Колгушкина биле слесарь-опетички Л. Константинов. Станонту Болгария Улус Республи-кага чорудуп бээр.

В. ЯНКОВТУҢ ФОТОЗУ. (СЭТА-ның фотохрониказы).

РЕВОЛЮСЧУ, ДАЙЫНЧЫ, КУШ-АЖЫЛЧЫ АМДАР

«Шынның» шериг-патриоттук үндүрүлгөзү № II (34)

БӨГҮН ҮЖЕН ЧЫЛ ЭРТКЕНДЕ

Эстония бо хүнерде фашист электораттарына хостааланынчы 30 чыл оюн байырап турар. Республикага кадыг-дошкун тулушчуларын, 1944 чылда сентябрда Эстонияга чыгып кеткен алыштыкышан кешенин, Сааремаа ордулук дээн тулушчуларын, Совет Армиянын эрес-дидим дайынчыларын дэйдимден хостаан, хул мыйбандар бузууган Таллинни сактып олур мен. Дайын чыларын аар-берге болушкунарын эстон чогаалчыларын чогаал ажилында тодаргай-биле изерттинген. Юхан Смуула шериг кезеге тургаш-ла, бодунун баштайгы шулуун бизээн. Ол уеле хып дээн анык турган шулуукун РАЛЪФ Парве «Сыктар» деп журналче бодуну шулуукун фронтунан чоруул турган. Август Ала, Николай Семлер, Март Рауд, Мухеде Юрио оларын ралио дэчмыштар чугааларын иш-чанын түр уеле эжелеткен эстония кичээгелгил дичаап турган.

Дайын темазы эстон болгаш совет литературага кола тема болуп келген болгаш үе-үеде артар-даа, Пауль Куусбертин романнар, Дилья Прометтин хой-хей чогаалдарын адап болур. Оларын чогаалдарын анык-өскөн уруг со-нуургал-биле номчун турар. Эстониянын дайын анык чогаалчылар база хой-биле бичиг, ол дугайын амыг үенин тайбын амыдралы-биле хол-бай турар. Эстон литература-нын Юхан Лийвтин мында деп чугаалаанын оларын чогаалчы ажилы бадтыкпал турар. Чонун эртен төгүзүн бичбес кичи, келер үежү чүткүл чок кижэ ол. 30 чыл мурунда, төвлелгенин байырапчыл болгаш өөрүшкүлүт хүнеринде, Эстониянын келер үези—бистин бичбес кичи, келер үежү чүткүл чок кижэ ол.

Бистин эртемиявист бугу-руге-биле холбаазы үр-түндүлдү. Туугу, улуу өр-дүлдүгенин болгаш культу-ра талазы-биле уугу челишкери челип алган бис. Чонун угаан-мелдерин өскөн, интернационализм өзү-чүрүм бичбес кичи, келер үежү чүткүл чок кижэ ол. 30 чыл мурунда, төвлелгенин байырапчыл болгаш өөрүшкүлүт хүнеринде, Эстониянын келер үези—бистин бичбес кичи, келер үежү чүткүл чок кижэ ол.

Виллем ГРОСС, чогаалчы.

ТӨЛЕПТИГЛЕРНИ БЕЛЕТКЭЭР

Чоокта чаа бистин штаттан дашнаар корреспондентияс А. Диринг-оол Кызылдың шериг комиссарынын баргаш, анда ийги салбырын начальни Владимир Петрович Гладних-биле умжуралып, чугаалашкан.

АЙТЫРЫ: — Владимир Петрович, Совет Армиянын эртеринге албан-хүлээге хураатканын хойраагы ажилдарынын аныктарынын канчаар белеткенин турарын дугайын чугаалап берип көрүңер?

Маяаа чижек кылдыр Бракын Чоен чүкте дайынчы белеткенин теринин сержан Александр Харин, барнын кымыгарда сержан Сергей Стекольников, Кемеровскиде харылаанын дэди шериг училищениде курсат Алексей Тока, Забайкальенин шериг округунда анаа дайынчы Дмитрий Хомушка оларын чогаарал-биле адап болур.

ДАЙЫНЧЫЛАРГА СӨС

Бараан болуп тур мен

Забайкальенин шериг округунда чуртуну анык-бүрү хоорай, суурларын келген ш-өрүм-биле кады дайынчы белеткенин тактикасын өөренип турар мен. Чуртуну хай-даа булуңунга чорууга, кичи чүе-де чааскаанзырвас боор чүе-дир. Баштайгы үезинде чуртуну, ал-срайын сактып турза-даа, солдат амыдралга

чоорту чаңчыгып, өөренип бээр чорду. Дайынчы өөрдүлдүгенин аңгыла, анык-бүрү тускай мергелдерге база өөренип тур бис. Мен туугу мергелди иштин алдым. Шериг албын-чала халажып чана берген, төрөн совохууга туугу жуулап амыдрал мен. Шеригтин дайынчы, нарын техникасын ширээдин алы-

рынга билип, мергелди чугула чүе-дир, мичангап моон сон-гаар шеригте келдиртир оол-дарга ортумак эртемден куду эвес билгени челип амырн хуузаар-дир мен. Ол иш-каш, шеригтин эге белеткени өөренип эртери черде ажактыг-дыр. Д. ХОМУШКУ, Н. кезектин дайынчысы.

Кезээде белең

Төрөн чуртунуң барынын талааны кызыгарында албан эртерип турар мен. Кызыгары кичинин бир кол хуузаары — кызыгар үреничтерин тууду, оларын-биле демисижиринге кезээде белең турары, дайынчы даалганы ыял-ла нууседир. Ол иш-каш кызыгары-дайынчының нараа көсүкү, думчуу чыткыр

болур умжулуг. Бо бугу дайынчы мезу-шынарларга бодун белеткери — кызыгары бугу-рузунуң база бир дайынчы со-рулузы. Кызыгаарга албан эртерип белең берген, ыңчал-даа дайынчы кичи нала-даа дайынчы-ла болгаш. С. СТЕКОЛЬНИКОВ, кызыгары.

Оларнын бо сагыш салышынынга көчүгү эки дайынчы өөрдүлдүгенин харылап турар бис. Кызыгаарга албан эртерип белең берген, ыңчал-даа дайынчы кичи нала-даа дайынчы-ла болгаш. С. СТЕКОЛЬНИКОВ, кызыгары.

Ажылга негтередир бис

Ульяновск хоорайга СССР-нин ДОСААФ Төп комитетинин эртем-инженер болгаш автоном-нук республикаларын, край-ларын, областарын ДОСААФ комитеттеринин харымсалга-лыг ажилдакчыларын дөрт хунуугу бугу-үзүлдү семинарийн организастан. Украинаның, Белоруссиянын, Приморье крайын, Тула облазын болгаш өске-даа черлерин ДОСААФ комитеттеринин камгала-массалыг, шериг-патриоттук ажилдарынн арга-жургууларын со-нуургал дичадымыс.

Ол иш-каш Ульяновскиин элзэн хей ДОСААФ комитеттеринин ажилы-биле танышканымыс ажактыг болган. Ульяновскиин В. И. Ленин аттыг, үш дакыр орденниң гвардейки танк училищенин амыдралы-биле танышканымыс база утундурбас. Совет Чепсектиг Күштерин тускай эртемниг шериг командирлерин белеткериңе оң кирген уугу улуг.

Ук училище хаматты дайынчы болгаш Ала-чуртуну Уугу дайынчы чыдарында Төрөн чурту камгалаарыга кирген уугу-хууу дээн иш Кызыл Тук база Кызыл Сылдам орденнер-биле шаңктанган. Бо болуп эртен семинар биске ажактыг хей чүдүлери берген. Ылганга ол бугуу бодуштугун ажилдымыска белеткериңе-биле ажилгаар бис. Я. НОРБУ, семинарийн киржикчи.

- А Ж Ы К Т Ы Г С Е М И Н А Р
- А Р М И Я Э Н Б О Л Ь А А З Ы Р А Н Г А Й
- Т Е Х Н И К А - Б И Л Е Ч Е П С Е Г Л Е Н Г Е Н
- Т Ö Р Э Э Н Ч У Р Т У Н У Н Т Ö Л Е П Т И Г Л Е Р И

ТАЙБЫН ИШТЕ

ФРОНТУЖЕ АТТАНЫПКАН
Немец-фашисттик электораттары уугу дайындакчы-биле баштайгы тыла эки турачы танктерин 1943 чылдын май айда төрөн чери, эрчим чоңу байыраалы-биле үең каан. Ол дугайында медээ бугу Тывага доран-на тарай берген.

ТАРН Төп Комитетинге бичээни бидиринкиңиге: «Эм-ти дууламчынын көргүзү шыдаар мен, фронтже чорударын уугу-биле дэйдим» деп, одурауларын бичип турган Синаанын сагыш дөстүмүстээ. Аас-кежин, хостуг амыдралды чаалап берген уугу орус чоң, оң хей националдыг уугу оң хире берге айылга таварышканда, анык чүрек кайын дээр — фронтже ыяп-ла чорур дээн чогуур черлерин Синаа дичээп турган. Оң салган сорулгазы боттанган-да, фронтже ол чорупкан.

ДАШКЫ НЕГТЕРЕДЕ ЧАНЫК ДУШКЕНИ ДЕГ, КОРГУНУГ БОЛГАН. Тыва эки турачылар эрес-иним тулушкан. Угаан-кут чок корган дайын шыдапшай аткаарал эзелен. Держиюну хостаан баштайгы тулушкунга гвардейки дайынчы Синаа баштаан тыва кыстарын кирген уугу совет шеригини команданыл чери бели-биле үеленен. Ылангы төлөтти кызы немец-фашистерин дайынчы автомат-биле кыргып болуп турганда ангыда, санитарга хууза-гезин чанып-сынып чок эрестик күтүскен. Ол каш-даа катал долу дег чап турган оң аразымыс кирип, баштайгы ду-салламчыны аар балыганган эш-өрүңге дүрген чедирин, көр хончу чок арастаныг фашистерин боолашышан, эрес-дидим, хей-аыттыг чоруну-биле дайынчыларын тура-сөрүн күдүрген.

Бир дугаар автомат кезээни гвардейки дайынчымы Синаа Кыргыс Ровно хоорайын чаныга болган тулушкунга эрес-дидим чоруну база катал көргүскөн.

ГВАРДЕЙКИ СЫНАА
Баштайгы тулушкуну Синаага утундурбас. Держиюну сурну хостарын дээн тулушкуну кадыг-дошкун болган. Тыва эскерин сурну мурну талазында бичип бодуң ишт-тар аразында доктаган. Командир Кечил-оол дайынчы онаа-галарын алаар бугуруңе тус-туузда берип турган. Ол ара-зында неместер оларын туружун эскерин каан, үгер-боо-биле алып эгелден. Илгалы-даа тыва эки турачылар совет дайынчылар-биле кады каранып имөр дүжүп орда. Держиюну суртуге күтүтүт шавар халаашканын эгелээнер. Ол хай-

Тайбың иш. Иениң үнү
Кым-даа, чүү-даа утундурбаан. Советтер чуртунун анык-өскөн адаларын кызыл ханын топ чораш, чаалап берген, алдарыг ажил-херектерин уламчылап, дайынга барган фронт-тучулары боттарынын чүрөктеринде мөңгөш-биле кадагалап чорур.

Кым-даа, чүү-даа утундурбаан. Советтер чуртунун анык-өскөн адаларын кызыл ханын топ чораш, чаалап берген, алдарыг ажил-херектерин уламчылап, дайынга барган фронт-тучулары боттарынын чүрөктеринде мөңгөш-биле кадагалап чорур.

Д. САЛЧАН.

РСФСР-нин автономнуг республикаларында ЧУВАШ ДЕМДЕКТИГ «ЭЛЕКТРИ КОНТРОЛЕРЛАР»

Чевоксарынын электрлиг төдөлүшүн мекханизми кылдыр завод энергия блок-тарынын иштинде техниктиг бо-душкунарын таарыштырарын херекселерин кылгаш, оң баштайгы болуп Кол-скинин атомнуг электри стан-цияныче чоруккан. Ол бугуруңе черинин кыл-дып уугурун турар херексе-лерин энергетикага болгаш металлургияга калбаа-биле ажылга турар. Олар энер-гия үндүрер агрегаттарын болгаш гомна суугуларынын технологтуг хөдөлүшкүнерин ийик хайгаарар аргалыг. Чер-тык проводникти элементтер-ни оларга ажылгаар чорук кыл-гыларын иделеттиг ажилдарын болгаш үрелбес чоруну улам быжыктырган. Чуваштык прибор кылкыч-ларынын продукциянын оң бир хевирлеринге шынарнын күрү-не демдээ тывыскаан. Коллектив заводтук продук-циянын белик шынарлыг болуру дээн демисежин тур-бар. Чоокта чаа эң нарын кылгыларын бугуруңе эгелзэн чаа пех электри хыналдазын херекселеринин техниктиг шынарларын улам экижиге-ринге уугу ужу-дуузалыг. Оң ачызында уугу-уугу кезектер-ни созуур, муң-муң тонна ма-териалдарын камнаар аргалыг болур.

В. ЖЕЛЕЗНОВ, СЭТА-нын корр. ЧЕБОКСАРЫ.

АЛАГИР КАШПАЛЫНДА ЧАА АМЫДЫРАЛ
Содолюң коргудучу-лик комбинатынын совет эрге-чиге чыдарында хөгжүлдү-эни коргускан уугу кызыл делегалы Мизур дээр даг сурунда ажитынган. Оңу Соңгу-Осетия АССР-ини 50 чылыга болгаш Соңгу Осетиянын Россияга каттыжыл киргенин 200 чылыга турса-кааткан. Делегалде даг ойл-дактарын хевирлерин, олар-ны казып, тыварынчыл дериг-херекселеринин модельдерин-көргүскөн.

Т. ЕФИМОВ, СЭТА-нын корр. ОРДЖОНИКИДЕ.

ДАЛАЙ-ДАА, ДАГЛАР-ДАА БАР
Дагестанын наймысалы-нын бугуруңелеринин Каспий далай эринде тургустунган дыштанылга черлеринге чы-лап-ла 20 муң хире ажилчылар болгаш албан-лаакчылар боттарынын калкышканын эки-жип ил турарар. Ам безин, кайын күе дүшкөнө-даа, илди порттар, демир-оруктар ажил-чылар, балыкчылар, нефти-чилер күзелдини-биле дыштаным турарлар.

Д. САНЖИВ, СЭТА-нын корр. УЛАН-УДЭ.

НАЙЫРАЛДЫН ТУДУУ
Темниково районуң «Рос-сия» болгаш Жазов аттыг колхозтарынын мал ферма-ларынын девискерлеринде Мор-довияда эң-не баштайгы сенаж суургаларын тууду тургускан. Ындыг белик шынарлыг, үең-лиг мал ченин мурундагы ышкыш оңгарларга шыңгал турганына болаарга, сенажты кадагалаарынн бо аргам дика таварычылг. Бугуруңа киска хуусаа дүңгүзүндө Темниково районуң бугу-ле колхозтарында болгаш сов-хозтарында мидыг суургалар-ны тууду тургузар деп шир-тирээ.

Мордовиянын көдээ туду-гуларында акы-дүңмэ Тата-риянын тудугуларын ишлей-лик дуузаажыл турарлар. Нижнекамскиде сенаж суурга-ларын кылды кезектерин бугу-лер заводту тууду тургускан. Оң колган чүдүлери кожа-ны автономнуг республиканын колхозтарында болгаш совхоз-тарында сенаж суургаларын эң-те, тургузары-биле чүдүрүп чорудуу турар.

Сенаж суургалары — Та-тар АССР-ини тудугуларынн Мордовияда кылкыч ту-рар кара чаныг тукуу эвес. Мордовиянын Арлатов хоорайынын чанында Алатыр дээр хемде акы-дүңмэ респу-бликанын гидротудугулары демир-бетон бугуштут плати-на-чалды кылкып турар. Акы-

В. РАТЕНКОВ, СЭТА-нын корр. МАХАЧКАЛА.

